

La implantació dels estudis oficials de música a les illes Pitiüses

Els ensenyaments de música de Lina Bufí Juan com a antecedent del conservatori (1955-1980)¹

per Jaume Escandell Guasch

Introducció

L'any 2011 es va traslladar el Conservatori Professional de Música i Dansa d'Eivissa al nou edifici de l'avinguda d'Espanya, aixecat on abans es trobava l'Escola d'Arts i Oficis. L'estrena de la nova seu es produïa trenta-un anys després del naixement del conservatori, creat l'any 1980 a partir de tota la tasca educativa desenvolupada per Lina Bufí Juan des de l'any 1955.

Un dels antecedents més importants pel que fa a ensenyances musicals a Eivissa el trobam en la feina dels mestres de capella que treballaren a la catedral de Santa Maria d'Eivissa, labor que es troba documentada des del segle XVI (Torres Peters 2002: 23-89). Però com és lògic, la música no només era present dins l'àmbit religiós, sinó també dins el civil: des dels sonadors que col·laboraven amb les processons del Corpus del segle XIV,

mentats en el llibre del Clavari de la Universitat (Torres Peters 2002: 15) fins a l'eclosió de formacions corals, xarangues i bandes de música que s'experimenta a Vila a finals del segle XIX i durant el primer terç del segle XX (Torres Planells 2000 i 2004).

Pel que fa a iniciatives específicament encaminades a l'ensenyament, és indispensable tenir en compte els germans Vicent, Joan i Enric Mayans Marí durant el darrer quart del segle XIX, autèntics dinamitzadors de la vida musical eivissenca que impartiren classes de cant, piano i violí (Torres Planells 2000: 4) i, sobretot, la posterior creació de l'Escola Municipal de Música d'Eivissa, l'any 1924.²

Unes dècades més tard, l'any 1955, Lina Bufí Juan encara realitzava els seus estudis al Conservatori de Música de Palma. No obstant això, va començar a impartir classes de piano a un reduït grup d'alumnes al barri de la Marina, oferint així una alternativa a l'Escola Municipal de Música d'Eivissa, on només s'ensenyaven especialitats instrumentals de vent amb l'objectiu de formar músics per a la banda municipal. El que va començar com una sèrie de classes a nivell particular es va anar consolidant al llarg del temps: el nombre d'alum-

nes augmentà notablement durant la dècada de 1970, al mateix temps que es va aconseguir una gran implicació per part dels pares dels alumnes, fins al punt que la iniciativa va acabar rebent el reconeixement oficial l'any 1980, quan va passar a convertir-se en l'extensió pitiüsa del Conservatori Professional de Música i Dansa de les Illes Balears.

Apunts biogràfics

Catalina Bufí Juan, més coneguda com Lina Bufí, neix a Vila el 15 de febrer de 1940, al número 10 del carrer de Joan Torres Guasch del barri de la Marina. Filla de Maria Juan Tur, natural de la parròquia del Pilar de la Mola de Formentera, i de Vicent Bufí Escandell, d'Eivissa, de petita ençà es va veure envoltada d'un entorn musical ric que contribuiria a encaminar la seua carrera musical. Son pare va ser una figura clau en aquest sentit: tocava la trompeta a la Banda Municipal d'Eivissa i li va transmetre els primers coneixements musicals. Però aquest considerava que ell sempre havia arrossegat mancances pel fet de no haver tengut l'oportunitat de rebre una educació musical adequada, i per evitar que la seua filla a la llarga es trobàs amb els mateixos problemes la va animar a iniciar estudis a l'Escola Municipal de Música. D'aquesta manera, quan tenia uns deu anys, va començar a assistir a les classes de solfeig que Victorí Planells Roig, en aquells moments director de l'escola i de la banda, impartia diàriament.

Després d'un temps de rebre formació únicament de solfeig va co-

1. Aquest article constitueix una síntesi de la recerca inèdita del mateix autor titulada «Aproximació a l'ensenyament musical a Eivissa: l'escola de música de Lina Bufí Juan (1955 - 1980)», tesina de llicenciatura presentada al Departament de Pedagogia del Conservatori Superior de Música de les Illes Balears l'any 2005. Es tracta d'un treball d'investigació que s'emmarca dins la historiografia de l'ensenyament musical, elaborada a partir de l'anàlisi d'un conjunt d'entrevistes realitzades a Lina Bufí Juan i a alguns dels seus antics alumnes, ajustades a diferents tècniques del treball de camp: entrevistes semiestructurades, històries de vida i relats creuats. Posteriorment, els relats obtinguts es validaren documentalment mitjançant la consulta de la documentació administrativa i acadèmica custodiada a l'Arxiu del Conservatori Professional de Música i Dansa de Mallorca, així com també amb notícies publicades en la premsa local.

2. En l'acta del Ple de l'Ajuntament d'Eivissa de dia 20 d'octubre de 1924 consta el nomenament del primer director de l'Escola Municipal de Música d'Eivissa i de la seua banda, càrrec que ocupà Florenci Durany Grau. Arxiu Històric d'Eivissa (AHE) – Col·lecció històrica d'actes del Ple, 20-10-1924.

mençar a estudiar piano, especialitat que no s'impartia a l'Escola Municipal de Música, on l'oferta educativa es limitava a les especialitats de vent pròpies de la banda, motiu pel qual va acabar deixant l'escola. Per a les classes de piano va haver de recórrer a les professores Paquita Balanzat i Pepita Escandell. La primera li oferia, sobretot, un suport important en els aspectes tècnics, mentre que Pepita Escandell, que havia realitzat estudis de cant i piano al Conservatori del Liceu de Barcelona, l'ajudava més en les qüestions referents a musicalitat i expressió.

Posteriorment, però, va tornar a sol·licitar l'assessorament de Victori Planells, en aquesta ocasió perquè també li impartís classes particulars de piano. En aquells moments ella tenia catorze anys i havia decidit preparar-se per fer els primers exàmens al Conservatori Elemental de Música de Balears, amb seu a Palma. D'aquesta manera va optar per cercar un reconeixement oficial a la formació musical que havia començat a adquirir, amb la intenció de cursar els estudis reglamentaris que en un futur li permetessin obtenir una titulació oficial.

Va completar els seus estudis musicals en sis cursos.³ En setembre de 1954 va realitzar la prova d'ingrés i els exàmens de primer i segon de Solfeig. El curs vinent, en juny de 1955 s'examinà del tercer de Solfeig i primer i segon de Piano. En juny de 1956 ho va fer de tercer de Piano. En el curs 1956-57, en juny s'examinà de quart de Piano i en setembre de cinquè, així com de primer curs d'Harmonia. Fins aquí ja havia cobert el Grau Elemental de l'especialitat de Piano, segons la normativa vigent del pla d'estudis musicals de 1942.⁴ Però ella va continuar la seua formació, de manera que el curs 1957-58 va fer el sisè de

Notícia publicada al *Diario de Ibiza* de 12 de juliol de 1977, sobre els primers exàmens del Conservatori Elemental de Música de Balears celebrats a Eivissa el 9 de juliol d'aquell any.

Piano, i el 1958-59 va enllestir els estudis. En aquell curs, del qual s'examinà en juny de 1959, va preparar el setè i vuitè de Piano, primer i segon d'Acompanyament, Música de cambra, Estètica i Història de la música i el quart curs de Solfeig, que s'havia afegit feia poc temps en el pla d'estudis, a ran de l'Ordre ministerial de 30 de maig de 1955, la qual determinava que el solfeig, que abans constava de tres cursos, passava a tenir-ne un més.⁵

Els exàmens els va realitzar tots a Palma. Aparentment aquí existeix una contradicció, ja que el conservatori de les Illes Balears en aquells anys només tenia categoria d'elemental i, per tant, legalment no podia impartir els estudis superiors que reconeixia el pla d'estudis de

1942.⁶ Però per poder solucionar aquella situació i donar facilitats als alumnes de les quatre illes que volien cursar aquells estudis, es desplaçava un tribunal de professors del Conservatori Superior de Música de València, els quals examinaven de les assignatures de Grau Superior. En el cas de l'especialitat de Piano, aquest grau corresponia als tres darrers cursos d'instrument (sisè, setè i vuitè), Acompanyament, Estètica i Història de la música, i Música de cambra. Per tant, les proves que Lina Bufí va realitzar els cursos acadèmics 1957-58 i 1958-59, pel fet que ja formaven part del Grau Superior, les va realitzar davant tribunal valencià. D'aquesta manera, amb dinou anys complits i totes les assignatures aprovades, Lina Bufí passava a tenir la titula-

3. Expedient de matrícula núm. 1.998 (any 1954). Arxiu del Conservatori Professional de Música i Dansa de Mallorca.

4. Reial decret de 15 de juny de 1942, sobre organització dels Conservatoris de Música i Declamació. *Boletín Oficial del Estado* núm. 185/1942, de 04-07-1942.

5. Ordre de 30 de maig de 1955, per la qual s'aprova el nou qüestionari per a l'ensenyança de Solfeig i Teoria de la Música en els Conservatoris Oficials de Música. *Boletín Oficial del Estado* núm. 168/1955, de 17-06-1955.

6. Per resolució de la Dirección General de Bellas Artes, l'any 1943 el conservatori de Palma, juntament amb altres de l'estat, es va veure rebaixat a la categoria de conservatori elemental (Prohens 2003: 40).

ció d'Instrumentista en l'especialitat de Piano.

Primera etapa (1955-1970).

Els inicis

L'inici de la tasca educativa que va dur a terme Lina Bufí s'ha de situar justament en els anys en què ella començava a examinar-se, com a alumna lliure, al conservatori de Palma. Des del moment en què va decidir presentar-se als exàmens era conscient que d'aquella manera podria aconseguir una titulació que en un futur li servís per impartir docència musical de forma oficial.

La delimitació del període estudiant, entre 1955 i 1980, obeeix a dos fets destacats: el 1955 va ser el primer any en què Lina Bufí presentà alumnes seues als exàmens lliures de Palma, mentre que el 1980 suposa la reconversió del que podem considerar la seua escola privada, ja que durant el curs acadèmic 1979-80 va passar a convertir-se en aula d'extensió del Conservatori Professional de Música i Dansa de les Illes Balears.

Tot i que parlem d'escola de música, cal tenir en compte que durant els gairebé 25 anys de la seua existència mai va ser una entitat pública ni reconeguda oficialment. Aquesta oficialitat no arribà fins que va passar a ser extensió del conservatori. Mentrestant, va funcionar com un sistema de classes particulars perfectament ajustades al currículum dels ensenyaments musicals vigent en cada moment, en sessions individuals per a l'ensenyament del piano i en grups per al solfeig, i per a les quals els alumnes pagaven una mensualitat.

En el curs 1955-56 localitzam les primeres matrícules lliures de dues alumnes seues, integrants d'aquell grupet inicial d'al·lots i al·lotes que havien començat a rebre les primeres lliçons.⁷

Les classes es desenvolupaven en el mateix domicili de Lina Bufí,

en aquells moments al primer pis del número 10 del carrer de Joan Torres Guasch. Aprofitava els coneixements que cada curs ella adquiria i els transmetia als seus alumnes, de la mateixa manera que també aplicava el repertori i els diferents programes que havia treballat. D'aquesta manera, després de tot el curs de preparació, havien d'assistir als exàmens que tenien lloc a la ciutat de Palma. Lina Bufí hi acudia amb la doble condició de professora dels alumnes que presentava, i també d'alumna, ja que no hem d'oblidar que va acabar els estudis el curs 1958-59. Per tant, durant quatre cursos acadèmics (des del 1955-56 fins al 1958-59) professora i alumnes s'examinaren juntament a Palma, cadascú de les assignatures que li pertocaven. En el període de temps que ella va emprar per completar els estudis de piano va tenir cinc alumnes que es presentaven de manera regular a les proves anuals del conservatori.

Quan estava finalitzant la carrera, a les acaballes de la dècada dels anys cinquanta, va tenir lloc el trasllat de domicili del carrer de Joan Torres Guasch al de Joan d'Àustria, de Vila. La parcel·la de terreny que son pare havia adquirit en aquell carrer la destinaren a construir una planta baixa per instal·lar-hi el taller que aquest tenia abans a la Marina. A sobre, inicialment hi construïren un primer pis on es traslladà a viure la família. Les classes, per tant, continuaren dins el domicili familiar, de la mateixa manera que quan vivien al barri de la Marina, tot i que amb nova adreça. Posteriorment, després d'acabar la primera planta i fer-ne tres més, es traslladà al quart pis. Això va ser l'any 1962, amb motiu del seu casament. Per tant, les classes també es varen traslladar al quart pis del mateix bloc.

Amb la nova ubicació de l'escola, a més de les cinc alumnes que havien començat al carrer de Joan Torres Guasch, se n'hi afegiren dos més. D'unes o altres, hi ha documentades matrícules lliures en diferents assignatures fins al curs

1966-67. En total, a Palma es matricularen tres alumnes de Lina Bufí en el curs 1959-60; quatre el 1960-61; tres el 1961-62 i el 1962-63; dos el 1963-64; tres el 1964-65; i una els cursos 1965-66 i 1966-67. Els dos cursos següents, el 1967-68 i el 1968-69, a l'Arxiu del Conservatori Professional de Música i Dansa de Mallorca no hi ha constància de cap matrícula d'alumnat amb residència a Eivissa.

S'aprecia, per tant, un procés que tendeix a la disminució de l'activitat de les classes i que culmina amb la inexistència de matriculats lliures d'Eivissa al conservatori de Palma en els cursos 1967-68 i 1968-69.

Segona etapa (1970-1976).

Consolidació

Aquesta segona etapa podem considerar que comença el curs acadèmic 1969-70, dura fins al 1975-76, i es caracteritza per una clara remuntada de l'alumnat que es reflecteix en un augment constant de les matrícules als exàmens lliures de Palma. Els quinze primers anys de l'escola s'havien caracteritzat per una relativa estabilitat que tendia a la baixa, amb un petit nombre d'alumnes que al final anà disminuint. En canvi, els set anys d'aquesta segona etapa suposaren una evolució totalment inversa, amb un augment molt considerable del nombre d'alumnes en un període de temps molt més curt que l'anterior.

La remuntada, però, va començar lentament. Els cursos 1969-70 i 1970-71 torna a aparèixer un alumne matriculat a Palma en diferents assignatures cada any, després de dos cursos sense haver-n'hi cap. Però és a partir del curs 1971-1972 quan es pot començar a parlar d'una consolidació clara de l'escola, amb una sèrie d'alumnes que feren una trajectòria acadèmica més sòlida, alguns d'ells fins a obtenir el Títol Professional quan es creà l'aula d'extensió del conservatori i, posteriorment, alguns encara cursaren els estudis superiors en conservatoris de fora de les illes Balears. El curs 1971-72 s'examinaren a Palma tres alumnes. A partir d'a-

7. Es tracta de Mercedes Bonet Castelló i Ana Maria Guasch Tur, expedients de matrícula núm. 2.285 i 2.293 respectivament (ambdós de l'any 1956). Arxiu del Conservatori Professional de Música i Dansa de Mallorca.

quell moment la quantitat gairebé es duplicava cada any: el 1972-73 ja varen ser set; disset el 1973-74; vint-i-set el 1974-75; i quaranta-sis el 1975-76.

Són molts i ben diversos els factors que es podrien relacionar amb aquesta pujada tan significativa del nombre d'alumnes, però un dels més importants i que no es pot obviar en aquests anys en concret és l'aspecte econòmic. La dècada dels anys seixanta suposà per a Eivissa la consolidació de la indústria turística, la qual passà a convertir-se en la principal font d'ingressos, mentre la resta d'activitats dels sectors primari i secundari s'anaven relegant a un segon pla. El canvi de model econòmic va implicar passar d'unes activitats que permetien obtenir uns beneficis escassos, tot i que suficients per sobreviure, a unes altres que generaven uns guanys molt majors. La gran pujada de l'oferta de places turístiques i del nombre de turistes visitants amb què s'arribà a principis dels anys setanta, necessàriament hagué de tenir una repercussió directa en el nivell econòmic de la població, que es recuperà sensiblement.⁸ Per tant, la millora de l'economia de gran part de les famílies afavoria una inversió en activitats culturals i educatives com l'ensenyament musical, que uns anys enrere segurament només estava a l'abast de les classes socials més benestants.

Un altre fet important per entendre l'augment d'alumnat a l'escola en aquesta etapa és la divulgació que feien els propis alumnes de l'existència d'aquella oferta musical. Mai es va recórrer a la publicitat escrita, ni en forma de cartells, ni a través de premsa. De fet, l'escola tampoc tenia un nom determinat, ni rètol o cartell a l'entrada. Per als alumnes, acudir a les classes era *anar ca na Lina*. Per tant, l'únic mitjà a través

Exàmens de Solfeig a la planta baixa del núm. 14 del carrer de Joan d'Àustria davant el tribunal format per professors del conservatori de Palma: Antoni Matheu (esquerra), Jaume Roig (centre) i Conxita Vilella (dreta). A l'esquerra de la imatge, Lina Bufí segueix, també, el desenvolupament de les proves. No ens ha estat possible determinar si es tracta del 8 de juliol de 1978 o del 12 o 13 de juliol de 1979 (fotografia: arxiu particular de Lina Bufí Juan).

del qual la gent es podia assabentar de la seua existència era la difusió oral. Aquest sistema de comunicació més lineal, de persona a persona entre els cercles més propers, es veu reflectit en la procedència de l'alumnat. D'entrada, ja s'aprecia un predomini quasi exclusiu dels habitants del nucli urbà de Vila. Dels cinquanta alumnes de l'escola que s'examinaren a Palma entre els cursos 1969-70 i 1975-76, quaranta-cinc (un 90 %) residien a la ciutat d'Eivissa, mentre que els 5 restants (un 10 %) eren de barriades allunyades del centre o d'altres termes municipals. Però si s'analitza més detingudament, dins la mateixa ciutat d'Eivissa s'observa un predomini dels residents al carrer d'Aragó, avingudes d'Espanya, d'Isidor Macabich, d'Ignasi Wallis, de Via Romana, i del mateix carrer de Joan d'Àustria. Es tracta de carrers molt propers a l'escola, fet que ens fa pensar en un perfil d'alumnat relativament semblant al de la primera etapa: al·lots i al·lots d'entorns veïns, relacionats entre si tant per la proximitat dels domicilis, com pel fet d'assistir als mateixos col·legis, etc.

Encara en referència a les característiques de l'alumnat, s'ha de destacar la proporció molt major

d'al·lots que d'al·lotes. Dels cinquanta abans esmentats que s'examinaren a Palma en aquesta etapa, 41 varen ser al·lots (un 82 %), mentre que només 9 eren al·lotes (un 18 %).

L'augment d'alumnes que s'experimentava des de començament de la dècada dels setanta va derivar en un problema de manca d'espai a l'hora de desenvolupar amb normalitat el ritme de les classes. Per aquest motiu es va fer imprescindible cercar un lloc més adequat. La solució va ser ocupar la planta baixa de l'edifici, a la qual es traslladaren abans de començar el curs 1975-76. En un primer moment s'havia habilitat només una part d'aquella sala, ja que la resta encara s'utilitzava de taller mecànic. Aviat, però, es va passar a ocupar la totalitat de la planta baixa, de manera que es va poder disposar d'un espai propi per a l'escola, amb una estança grossa per a les classes. L'austeritat de mitjans, però, era la nota dominant: unes quantes cadires encordades i el piano eren pràcticament l'únic mobiliari de l'escola.

L'actitud de suport per part dels pares dels alumnes constituïa un pilar important dins l'entramat. El compromís i la voluntat de col·labo-

8. Cirer Costa (2002) utilitza les dades de la Cambra de Comerç per il·lustrar aquest creixement. En el cas del nombre de turistes, es passa dels 24.000 de 1960 als més de 100.000 de 1965 i als prop de 350.000 de 1970. Quant al creixement de l'oferta de places turístiques, es passa del 16 % del període 1960-65 al 35 % del 1965-70.

rar es feia patent a l'hora d'organitzar els desplaçaments a Palma per assistir als exàmens lliures. Lina Bufí havia acompanyat sempre els seus alumnes a fer les proves des del moment en què ella va començar a ensenyar. En un primer moment, aquell fet no suposava cap gran complicació, ja que es tractava de grups reduïts de quatre persones com a màxim (curs 1958-59). Però a partir del curs 1972-73, quan els grups d'alumnes que es volien presentar varen començar a créixer, ja no va ser feina tan fàcil, ja que suposava una gran responsabilitat el fet de desplaçar-se a una altra illa i fer-se càrrec d'infants, l'edat d'alguns dels quals ni tan sols arribava als vuit anys. Per aquest motiu, quan es plantejava la possibilitat de presentar els alumnes als exàmens lliures de Palma, molts pares ja oferien la seua col·laboració per acompanyar els fills durant el viatge i ajudar a vigilar el grup.

Se solien fer dos desplaçaments anuals a Palma, un en juny i l'altre en setembre, coincidint amb les convocatòries d'exàmens lliures que feia el conservatori.⁹ El viatge inicialment es feia per mar, però els darrers anys ja es viatjava en avió. L'expedició eivissenca s'allotjava sempre a la residència *Nácar*, que estava situada al carrer de Jaume III de Palma. Restaven a la capital els dos dies que per a ells duraven les proves: la primera jornada s'examinaven de Solfeig, i el dia següent de Piano. En aquells anys el conservatori estava situat a l'Auditori, al l'avinguda de Joan Miró. Allí era on es realitzaven els exàmens.

El conservatori de Balears, però, havia de fer front a una aflluència molt important d'alumnes a les proves lliures, a les quals es presentava gent de tot Mallorca i també de Menorca, a més dels que venien d'Eivissa. Aquest fet implicava que cada

tribunal havia d'examinar un nombre molt elevat de persones, de manera que els alumnes a qui els tocava en darrer lloc havien de suportar moltes hores d'espera. Aquest va ser el cas en què es trobaren part dels alumnes d'Eivissa en els exàmens del curs 1975-76, quan l'espera es va fer tan llarga que alguns es varen haver de quedar més dies del previst per poder acabar les proves, de manera que perderen els passatges de tornada que havien tret prèviament. Aquest fet, junt amb l'enorme volum del grup d'alumnes d'Eivissa que s'havia desplaçat aquell any —quaranta-sis, a més d'un grup de mares acompanyants—, varen fer replantejar la situació.

El desplaçament de l'expedició eivissenca representava, a més d'una organització important, unes despeses extres en concepte de passatges i allotjament que havien d'assumir les famílies dels alumnes. S'havia fet així fins al moment, però en vistes de com havia augmentat el nombre de desplaçats, va ser quan es va començar a parlar de la possibilitat d'invertir el procés: en lloc de moure els alumnes a Palma, desplaçar els professors del conservatori perquè constituïssin el tribunal d'examen a Eivissa i examinasin els alumnes que allí es preparaven durant tot l'any.

La iniciativa, suggerida per Jaume Roig Pieras, qui en aquells moments era el director del conservatori, va ser molt ben acollida per part de la gent d'Eivissa i tot d'una començaren a fer les gestions oportunes perquè pogués ser una realitat. El Ministerio de Educación Nacional, òrgan del qual depenia el conservatori en darrera instància, no posà impediments a la proposta. D'aquesta manera es donava llum verda a la vinguda a Eivissa dels professors de Palma, i es deixaven enrere tots els anys de desplaçaments dels alumnes a la capital balear per realitzar les proves de música.

Tercera etapa (1976-1980).

Cap a la creació del conservatori

El fet de poder començar a realitzar els exàmens de música a Ei-

vissa representava un pas molt important, tant per a la pròpia escola com pel sol fet de poder seguir un ensenyament reglat sense sortir d'Eivissa. Seria la primera vegada que els alumnes eivissencs podrien examinar-se a la seua pròpia illa. Aquest es pot considerar el punt d'inici de la darrera etapa de l'escola, en la qual ja es treballava amb l'objectiu clar de fer arribar el conservatori a Eivissa i poder impartir els estudis musicals de manera oficial.

En el curs 1976-77 el nombre d'alumnes matriculats als exàmens va seguir augmentant, i va passar dels quaranta-sis inscrits l'any anterior, a seixanta-cinc. En el 1977-78 encara va pujar més la xifra, i es va situar en setanta-vuit matriculats. En canvi, el curs següent, el 1978-79, es va produir un lleu retrocés, amb setanta-cinc alumnes inscrits. En la història de l'escola, aquests anys són els que registren les xifres més altes pel que fa a alumnes matriculats lliures al conservatori. Hi va contribuir el fet que els exàmens es començassin a realitzar a Eivissa, ja que això suposava eliminar la barrera que abans aturava alguns pares a l'hora de portar-hi els seus fills. El propi augment d'alumnat va ser la causa de l'aturada i petita disminució del nombre de matrícules durant el darrer curs: es va fer impossible acceptar més gent per falta de temps. S'havia arribat a un punt en què s'impartien classes diàriament i durant tota la tarda. A més, s'ha de tenir en compte que Lina Bufí seguia sent l'única responsable de l'ensenyament que allí es duia a terme: ella tota sola es feia càrrec dels grups de solfeig i de totes les classes individuals de piano que després havia d'impartir a cadascun dels alumnes.

Les classes de Solfeig, pel fet de tenir els alumnes agrupats, no ocupaven massa temps. Fos quin fos el nombre d'estudiants a cada grup, a nivell temporal significava dues hores per curs i setmana. El problema més gran sorgiria en el moment d'oferir l'hora individual d'instrument a tots els alumnes integrants d'aquells grups. Fins al curs

9. La premsa local també es feia ressò dels viatges a Palma per assistir a les convocatòries lliures dels exàmens de música del conservatori. Vegeu l'entrevista que realitza Joan Antoni Torres Planells a Lina Bufí publicada a *Diario de Ibiza* de dia 19 de juny de 1975. Hemeroteca Municipal d'Eivissa (HME).

1976-77 la tasca va ser relativament senzilla, ja que la majoria dels alumnes encara estaven cursant Solfeig i no havien començat Piano, perquè encara seguien el costum —que era requisit en l'antic pla d'estudis de 1942—, de no començar el primer curs d'instrument fins no haver aprovat el tercer de Solfeig. Però a mesura que aquells grups més nombrosos d'alumnes que començaren a formar-se a partir 1973-74 arribaren a quart de Solfeig i es matricularen també de primer de Piano, va ser quan el nombre d'hores de feina va augmentar notablement. Aquest fet es va començar a experimentar a partir del curs 1976-77, i va augmentar en els dos següents, fins arribar al punt de no poder ofertar més hores de classe.

La primera sessió d'exàmens lliures del conservatori celebrada a Eivissa es va dur a terme el 9 de juliol de 1977, una vegada enllestides les proves de Palma. El tribunal de professors que es va desplaçar estava format pel director del centre, Jaume Roig Pieras, qui actuava de president; Antoni Matheu i Mulet, professor d'Harmonia, qui actuava de secretari; i Pilar Irazazábal Hevia, professora de Piano, en qualitat de vocal. Al llarg de tot el dia examinaren els alumnes matriculats, els quals sumaven seixanta-cinc, segons els fulls de matrícula localitzats als expedients. Per assignatures, les sol·licituds presentades eren les següents: vint-i-dos de primer de Solfeig, vint-i-una de segon, sis de tercer i set de quart; pel que fa a Piano, set de primer, quatre de segon, una de tercer i dos de quart.

En canvi, les actes d'examen recullen que el dia 9 de juliol de 1977, a Eivissa s'examinaren vint-i-tres alumnes de primer curs de Solfeig, vint-i-un de segon, cinc de tercer, i sis de quart; pel que fa al Piano, vuit de primer, quatre de segon, un de tercer, i tres de quart.¹⁰ S'ha de tenir en compte que el total d'alumnes presentats no coincideix mai

Detall del tribunal de la mateixa sessió d'exàmens (fotografia: arxiu particular de Lina Bufi Juan).

amb la suma dels presentats a les diferents assignatures pel fet que alguns es presentaven a diversos exàmens en un mateix any.

Els exàmens crearen expectació. Dins la sala, no només els alumnes esperaven el seu torn i eren presents mentre s'examinaven els seus companys, sinó que també es congregaren parets i algunes persones curioses per contemplar les proves; fins i tot algun periodista, que va donar testimoni de l'esdeveniment a través de la premsa.¹¹ El grup de professors mallorquins es desplaçaren a Eivissa només en juny: no figuren actes de setembre signades a Eivissa ni alumnes eivissencs en les actes de les proves de Palma realitzades en setembre.

El curs següent, el 1977-78, va transcórrer de manera semblant a l'anterior. Després de tot l'any de preparació, en juliol es tornaren a celebrar els exàmens. Es varen dur a terme el dia 8 d'aquell mes de 1978, de nou a la mateixa planta baixa del núm. 14 del carrer de Joan d'Àustria. Els professors que

es desplaçaren tornaren a ser Jaume Roig i Antoni Matheu, a més de Conxita Vilella. En aquell curs, les sol·licituds d'examen lliure presentades pels setanta-vuit alumnes varen ser les següents: de Solfeig, vint-i-cinc sol·licituds a primer curs, catorze a segon, vint a tercer, set a quart i dos a cinquè; de Piano, nou a primer, cinc a segon, sis a tercer, un a quart, i tres a cinquè. A més, també localitzam una sol·licitud d'examen de primer curs de Conjunt coral.

Segons la informació que proporcionen les actes d'examen, en juliol es presentaren a les proves el següent nombre d'alumnes a cada assignatura: de Solfeig, vint-i-quatre a primer curs, setze a segon, vint a tercer, i vuit a quart; de Piano, dotze a primer, cinc a segon, cinc a tercer, un a quart, i tres a cinquè. No es varen realitzar proves de Conjunt coral, com tampoc no figura cap persona examinada de cinquè de Solfeig.¹²

Com l'any abans, el tribunal es va desplaçar a Eivissa només en juliol. Però a diferència del passat curs, en el 1977-78 es localitzen sis alumnes eivissencs en les proves de

10. Actes dels exàmens lliures del curs 1976-1977. Arxiu del Conservatori Professional de Música i Dansa de Mallorca.

11. *Diario de Ibiza* de 12 de juliol de 1977 publica una notícia sobre els primers exàmens del Conservatori Elemental de Música de Balears celebrats a Eivissa, el 9 de juliol d'aquell any. Hemeroteca Municipal d'Eivissa (HME).

12. Actes dels exàmens lliures del curs 1977-1978. Arxiu del Conservatori Professional de Música i Dansa de Mallorca.

setembre celebrades a Palma. Alguns d'ells no s'havien examinat en juliol, i altres es tornaven a presentar per aprovar assignatures que havien suspès en la primera convocatòria.

El curs acadèmic 1978-79 tornà a venir el mateix tribunal que l'any anterior. En aquella ocasió la seua estança es va perllongar un dia més: examinaren els dies 12 i 13 de juliol. El fet d'afegir un dia més responia a l'augment de temps que representava examinar doblement de Solfeig i de Piano tots aquells alumnes que els cursos anteriors encara només cursaven Solfeig. A més, aquell any sí que es va fer examen de l'assignatura de Conjunt coral. El primer curs d'aquesta assignatura, junt amb el quart curs de Solfeig i de Piano, constituïen el Diploma Elemental de música en l'especialitat de Piano.

Aquell curs, els setanta-cinc alumnes havien tramitat les següents inscripcions: catorze a primer de Solfeig, setze a segon, onze a tercer, setze a quart i una a cinquè; de Piano, catorze a primer, onze a segon, quatre a tercer, quatre a quart, una a cinquè i tres a sisè, a més de les vint-i-sis sol·licituds d'examen de primer de Conjunt coral, i les dues de segon.

Les dades de les actes revelen que els alumnes examinats finalment varen ser: onze de primer de Solfeig, dotze de segon, onze de tercer, i divuit de quart; catorze de primer de Piano, dotze de segon, quatre de tercer, tres de quart, un de cinquè i dos de sisè; vint-i-set de primer curs de Conjunt coral, i dos de segon. Com en el curs anterior, en setembre també es presentaren alguns alumnes eivissencs a les proves realitzades a Palma.¹³

El volum d'hores que es requeria per impartir totes les classes dels alumnes de l'escola cada vegada era més gran. A més, l'espai cada vegada es tornava més insuficient. Tota aquesta situació s'arribà a agreujar fins a tal punt que Lina

Bufl ja no podia acceptar més alumnes a l'escola perquè ja no disposava de més temps ni lloc per atendre'ls. A ran d'aquests problemes creixents va ser quan es va començar a sol·licitar ajuda a l'administració. La solució que es demanava era la creació d'una escola de música oficial, amb les instal·lacions adequades per poder realitzar una tasca educativa en condicions.

D'aquesta manera, el 1979 Lina Bufl ja adreçar una instància al president del Consell Insular d'Eivissa i Formentera, en la qual explicava la situació que es patia a l'escola, i es demanaven els esforços necessaris per aconseguir crear una escola oficial de música.¹⁴ El document ofereix detalls que corroboren l'exposat fins al moment. Explica que ella estava impartint classes de solfeig i piano als jòvens d'Eivissa des de feia vint-i-cinc anys, i que el nombre d'alumnes havia anat augmentant progressivament fins a situar-se en vuitanta matriculats. També esmenta que des de l'any 1977 havia aconseguit que cada any el conservatori de Palma desplaçàs el seu tribunal a Eivissa per examinar els alumnes que hi estudiaven, a fi d'evitar les despeses que suposava fer l'operació inversa –desplaçar els alumnes a la capital balear–. Seguidament explica que no es disposava d'un espai en condicions per quan els professors del conservatori venien a examinar, així com tampoc dels recursos humans suficients per atendre tot l'alumnat matriculat. Detalla que s'havia arribat a l'extrem d'ajuntar diferents nivells en les classes de solfeig, fet que originava llargues esperes per part dels alumnes a l'hora de revisar la feina individual realitzada. Tot això considerava que anava en detriment de la seua bona formació, per la qual cosa sol·licitava la creació d'una escola oficial de música que pogués garantir unes condicions millors d'estudi.

El Consell Insular d'Eivissa i Formentera va tramitar la petició i

va fer les gestions necessàries amb les institucions competents perquè es pogués crear una aula d'extensió del Conservatori Professional de Música i Dansa de les Illes Balears a Eivissa. Aquest fet va tenir lloc durant el 1979-80, de manera que aquell curs acadèmic ja va concloure amb la categoria de conservatori. Tot i això, la seu de la nova institució va continuar sent el mateix espai de la planta baixa del número 14 del carrer de Joan d'Àustria, fins que l'any 1989 el conservatori ja es traslladà a un espai públic: l'edifici polivalent de Cas Serres.

Conclusió

La labor docent de Lina Bufl representa una etapa important en la història de l'ensenyament musical a les Pitiüses, ja que va ser el pas que va conduir a la creació de l'aula d'extensió d'Eivissa del Conservatori Professional de Música i Dansa de les Illes Balears durant el curs 1979-80.

En un primer moment va suposar una oferta educativa més que s'afegia a l'Escola Municipal de Música i a les classes particulars que oferien alguns músics. Tot i que els seus inicis varen ser ben discrets, també en forma de classes particulars a un reduït nombre d'alumnes, amb els anys es va acabar traçant una trajectòria sòlida i fructífera en el camp de l'ensenyament musical.

Per una banda es va oferir la possibilitat als al·lots i al·lotes d'Eivissa –principalment de Vila– d'adquirir uns coneixements musicals com a part de la seua formació cultural com a individus. No es pretenia vincular els alumnes a cap associació o conjunt, sinó que l'objectiu era ensenyar-los música. El plantejament dels ensenyaments que oferia Lina Bufl diferia notablement al de l'Escola Municipal de Música d'Eivissa, la qual, durant un llarg període de temps, va tenir com a principal objectiu formar músics per abastir la banda municipal.

Per altra banda, es va aconseguir reconèixer oficialment els ensenyaments rebuts, mitjançant un sistema d'exàmens que conduïa a

13. Actes dels exàmens lliures del curs 1978-1979. Arxiu del Conservatori Professional de Música i Dansa de Mallorca.

14. Instància amb registre general d'entrada al Consell Insular d'Eivissa i Formentera núm. 47, de 2 d'agost de 1979. Arxiu particular de Lina Bufl Juan.

l'obtenció d'una titulació oficial. D'aquesta manera, la formació musical anava més enllà de ser un passatemps o un enriquiment personal i assolí el rang d'una titulació professional que acabaria capacitant per a la docència. Va ser aquest enfocament, aquesta voluntat de dignificar els estudis musicals per elevar-los a un nivell oficial, el que realment suposà un avenç en el panorama musical eivissenc.

Durant els vint-i-quatre cursos acadèmics analitzats (de 1955-56 a 1978-79) passaren per l'escola cent divuit alumnes que en un moment o altre s'examinaren al conservatori de Palma, la majoria dels quals –cent onze– en el període que va del curs acadèmic 1969-70 al 1978-79. Caldria afegir a aquesta xifra els alumnes que assistien a classe però no es presentaven a examen, dels quals no se n'ha pogut seguir el rastre, tenint en compte que no generaren documentació administrativa ni acadèmica. Es pot observar, per tant, la resposta ciutadana que va tenir a Eivissa aquella oferta educativa. Del total d'alumnes, quaranta-nou arribaren a completar els estudis de Grau Elemental, segons el pla d'estudis vigent en cada moment. La majoria ja ho feren dins els primers anys de conservatori, a la primeria de la dècada dels anys vuitanta. D'aquells quaranta-nou n'hi va haver dotze que finalitzaren el Grau Mitjà, alguns al mateix conservatori d'Eivissa i altres en centres de fora de l'illa. I finalment, sis d'ells cursaren estudis de Grau Superior als conservatoris de València, Madrid o Barcelona.

És evident, per tant, la importància de la feina que Lina Bufí Juan va dur a terme en el camp de l'ensenyament musical a Eivissa. I sobretot, el mèrit d'haver treballat per aconseguir, amb l'ajuda de pares d'alumnes i la bona disposició del director del conservatori de Palma –en aquells anys Jaume Roig Pieras–, que el conservatori de música arribàs a ser una realitat a Eivissa i es poguessin començar a cursar, així, els estudis oficials de música sense haver de sortir de l'illa.

Una classe de solfeig. La fotografia correspon al mes d'octubre de l'any 1980, quan l'escola ja havia passat a convertir-se en aula d'extensió del conservatori. Tot i això, il·lustra perfectament la manera de treballar de quan encara era escola: els alumnes asseguts en cadirons encordats, sense ni tan sols taula, al voltant de Lina Bufí, qui els acompanyava amb el piano per cantar les lliçons (fotografia de l'arxiu particular de Lina Bufí).

Bibliografia

- CIRER COSTA, Joan Carles (2002). *L'economia d'Eivissa i Formentera en el segle XX*. Palma: Documenta Balear (Quaderns d'història de les Balears; 34).
- ESCANDELL GUASCH, Jaume (2005). «L'escola de música de Lina Bufí Juan: aproximació a la història de l'ensenyament musical a Eivissa (1955 – 1980)». Tesina de llicenciatura presentada al Departament de Pedagogia del Conservatori Superior de Música de les Illes Balears.
- MARÍ MAYANS, Isidor (2001). *La cultura a Eivissa i Formentera (segles XIX i XX)*. Palma: Documenta Balear (Quaderns d'història contemporània de les Balears; 31).
- PROHENS JULIÀ, Josep (2003). *Ensenyament de la música a Felanitx. Escola Pare Aulí*. Felanitx: Ajuntament de Felanitx.
- RODRÍGUEZ BRANCHAT, Rosa (2003). *Avantguarda artística i societat a Eivissa (1933-1985)*. Eivissa: Res Publica Edicions.
- TORRES PETERS, Francesc Xavier (2002). *Música i músics a l'Eivissa dels segles XVI, XVII i XVIII*. Eivissa: Editorial Mediterrània-Eivissa.
- TORRES PLANELL, Joan Antoni (1975). «Nuestros músicos del mañana a examen». *Diario de Ibiza*, 19 de juny de 1975. Hemeroteca Municipal d'Eivissa (HME).
- (1999). «Músics en l'oblit. Una

nissaga de músics: els Mayans». *Diario de Ibiza*, 28 de novembre de 1999. Hemeroteca Municipal d'Eivissa (HME).

— (2000). *120 anys de xarangues i bandes de música a Eivissa*. Eivissa: Patronat Municipal de Música d'Eivissa.

— (2004). *10è aniversari del cor Ciutat d'Eivissa. Centenari del Moviment coral a Eivissa 1904-2004*. Eivissa: Ajuntament d'Eivissa.

Fonts documentals

Actes del Ple de l'Ajuntament d'Eivissa (1924 –1925). Arxiu Històric d'Eivissa (AHE).

Actes dels exàmens lliures (1954 – 1980). Arxiu del Conservatori Professional de Música i Dansa de Mallorca.

Expedients de matrícula (núm. 1.998 – 7.950). Arxiu del Conservatori Professional de Música i Dansa de Mallorca.

Legislació

Reial decret de 15 de juny de 1942, sobre organització dels Conservatoris de Música i Declamació. *Boletín Oficial del Estado* núm. 185/1942, de 04-07-1942.

Ordre de 30 de maig de 1955, per la qual s'aprova el nou qüestionari per a l'ensenyança de Solfeig i Teoria de la Música en els Conservatoris Oficials de Música. *Boletín Oficial del Estado* núm. 168/1955, de 17-06-1955.

JAUME ESCANDELL GUASCH ■